

گزارش امکان‌سنجی — سیستم خبره برای تحلیل و پیش‌بینی نتایج آزمایش‌های مکانیک کوانتومی

معیار ۱ — قابلیت حل مسئله با روش‌های متداول (آیا مسئله «ساخت‌یافته» است یا «غیرساخت‌یافته»؟)

پاسخ: بله — مسئله غیرساخت‌یافته است.

تحلیل و تفسیر نتایج آزمایش‌های کوانتومی در سطح کیفی اغلب نیاز به قضایت مفهومی، تفسیر شرایط آزمایش (آیا which-path information تجزیی دارد. این نوع مسائل معمولاً با یک دستور العمل برنامه‌نویسی عددی واحد یا فرمول ساده قابل حل نیستند؛ بلکه نیاز به قواعد منطقی مستخرج از تجربه‌ی متخصصان و ملاحظات تفسیر مفهومی دارند. بنابراین مسئله «غیرساخت‌یافته» است و سیستم خبره ابزار مناسبی برای ارائه استدلال‌های کیفی می‌باشد.

معیار ۲ — وجود سیستم‌های خبره برای مسائل مشابه (قابلیت بازاستفاده/ تقسیم‌پذیری)

پاسخ: تا حد زیادی مثبت — برای زیرمسائل مشابه منابع و رویکردهای مشابه وجود دارد؛ بنابراین توسعه سیستم برای مسئله P قابل توجیه است.

در ادبیات آموزشی و پژوهشی، سیستم‌های خبره و سیستم‌های مبتنی بر قواعد برای آموزش مفاهیم فیزیکی و تفسیر آزمایش‌ها وجود دارند) مثلاً rule-based tutors همچنین سیاری از آزمایش‌های کوانتومی کلاسیک (دوشکاف، physics tutoring systems)، Stern–Gerlach، MZI، quantum eraser، (متاً «تأثیر آشکارساز»، «تأثیر نویز»، «اثر فاز») را به صورت مستقل مدل‌کرد و سپس ترکیب نمود. بنابراین ریزمسائل (متاً «تأثیر آشکارساز»، «تأثیر نویز»، «اثر فاز») را به صورت مستقل مدل‌کرد و سپس ترکیب نمود. بنابراین حتی اگر برای تمام حالت‌ها سیستم آماده نباشد، می‌توان مسئله را به زیرمسائل تقسیم و برای هر زیرمسئله KB (پایگاه دانش) موقتی ساخت.

معیار ۳ — مشخص بودن محدوده عملکرد

پاسخ: بله — محدوده‌پذیر و باید دقیقاً تعیین شود؛ امکان‌پذیر و توصیه شده.

توانایی محدود کردن دامنه یکی از مزیت‌های این موضوع است: می‌توان مقولات را به مجموعه‌ای از آزمایش‌های پایه و نوع خروجی‌های کیفی محدود کرد (تداخل/بدون تداخل، فروپاشی/برهمنی، جهت انحراف، احتمال کیفی). با تعیین صریح وروдی‌ها (نوع ذره، وضعیت آشکارساز، شدت منبع، نویز محیطی و...) محدوده عملکرد روش‌ن و قابل توصیف خواهد بود.

معیار ۴ — وجود فرد خبره و امکان استخراج دانش از او

پاسخ: بله مقالات زیادی درین زمینه به چاپ رسیده.

برای استخراج فواعد با کیفیت بالا، حداقل یک فیزیکدان نظری یا آزمایشگاهی که با آزمایش‌های انتخابی آشنا باشد لازم است. در بسیاری از دانشگاه‌ها اساتید فیزیک کوانتم یا دانشجویان تحصیلات تکمیلی می‌توانند به عنوان خبره عمل کنند. اگر دسترسی مستقیم به متخصص ممکن نباشد، کتاب‌های مرجع (Griffiths)، مقالات مروری (و متون آموزشی می‌توانند منبع قابل‌قبولی برای استخراج فواعد اولیه باشند، ولی کیفیت و ظرافت فواعد با کمک خبره افزایش چشمگیر می‌یابد.

معیار ۵ — نیاز و تحمل کاربر نسبت به خطای سیستم (قابلیت فهم و پذیرش اعتبار سیستم)

پاسخ: مثبت اما وابسته به طراحی UI و explainability؛ در صورت تامین توضیحات سیستم، پذیرفته شدنی است.

کاربران (دانشجویان، مدرسین) معمولاً از یک سیستم خبره آموزشی انتظار توضیح علت تصمیم دارند. اگر سیستم فقط خروجی بدهد بدون توجیه، اعتماد پایین می‌آید. بنابراین برای پذیرش، سیستم باید برای هر تصمیم یک explanation و یک مقدار اطمینان (certainty factor) یا درجه اعتماد (نمایش دهد تا کاربر بداند چرا آن تصمیم گرفته شده و چه محدودیت‌هایی دارد.

معیار ۶ — میزان هیورستیک و عدم قطعیت در دانش حل مسئله

پاسخ: بله — بخش مهمی از دانش مساله هیورستیک و غیرقطعی است؛ بنابراین سیستم خبره مناسب است.

تفسیر نتایج آزمایش‌های کوانتومی در بسیاری از شرایط مبتنی بر قضاؤت) مثلاً «این مقدار نویز تداخل را تا چه حد کاهش می‌دهد؟»، «آیا ثبت همزمان آشکارسازها به اندازه‌ای دقیق هست که which-path را آشکار کند؟» («است. این دانش معمولاً به شکل قواعد تقریبی، تجربی و شرطی بیان می‌شود — دقیقاً همان نوع دانش که سیستم‌های خبره برای آن طراحی شده‌اند.